



NORSK
PRESSEFORBUND



MEDIEBEDRIFTENE



Finansdepartementet
postmottak@fin.dep.no
skattelovavdelingen

Deres ref
12/2667 SL MSR/KR

Vår ref
OU-132-15

Dato
Oslo 26.06.2015

Høringsvar til utkast til ny folkeregisterlov

Norsk Presseforbund (NP) er fellesorganet for alle norske medier i etiske og redaksjonelt faglige spørsmål. Norsk Redaktørforening (NR) organiserer rundt 750 norske redaktører fra alle type medier, Norsk Journalistlag (NJ) er organisasjonen for redaksjonelle medarbeidere, herunder ledere og frilansere som har journalistikk som yrke. Mediebedriftenes Landsforening (MBL) er mediebedriftenes bransje- og utgiverorganisasjon. Alle foreningene skal bidra til å styrke og verne ytringsfriheten, pressefriheten og informasjonsfriheten som grunnleggende verdier i et demokratisk og åpent samfunn. Vi avgir her en felles høringsuttalelse.

Vi mener:

1. Lovforslaget må gjenspeile den utviklingen vi har hatt på ytringsfrihetsområdet, ikke bare personvernområdet.
2. Formålsparagrafen må ta inn "journalister" som en viktig brukergruppe.
3. Forslaget om at alle registrerte personer skal ha tilgang til opplysninger om søk må forkastes, primært overfor alle som søker, subsidiært overfor mediene.
4. Det kan ikke gjelde et krav om at den som ber om opplysninger må kunne oppgi identitet og bostedsinformasjon på vedkommende det søkes på.
5. Positivt med en klargjøring og opprydning i hva som regnes som taushetsbelagt informasjon.
6. Definisjonen av hva som ikke er taushetsbelagt må utvides.

7. Historiske opplysninger kan ikke regnes som taushetsbelagt informasjon, med mindre den aktuelle opplysningen faller inn under taushetsplikten.

Generelt om lovforslaget:

Vi mener det er nødvendig og positivt at man nå har satt i gang arbeid med å forenkle, tydeliggjøre og forbedre loven, og vil gjerne bidra konstruktivt i dette arbeidet.

Folkeregisteret er en viktig kilde for mediene, og avgjørende for undersøkende journalistikk, bla. for å kontrollere at det er den rette person man gjør journalistiske undersøkelser rundt (kontrollere identiteten), gjenfinne personer som har byttet navn eller bolig og kartlegge forbindelser mellom personer i kriminelle miljøer. Derfor har mediene også en særlig rett til tilgang til opplysninger fra folkeregisteret, i dag gjennom rundskriv fra 1994. Å stadfeste såpass viktige regler i et rundskriv er etter vårt syn ikke tilstrekkelig. Medienes særlige rett til tilgang bør derfor inn i loven.

Vi mener også folkeregisteret bør gjenspeile de føringene norske myndigheter har lagt om å utvise mest mulig åpenhet, blant annet gjennom Norges andre handlingsplan i Open Government partnership (OPG), punkt 3.1: "Norway aspires to be one of the most open countries in the world".

Norge har også forpliktet seg rettslig gjennom Grunnloven § 100(5) og EMK art 10 til å verne om retten til å motta informasjon, en rettighet også norske og internasjonale domstoler har stadfestet. I denne forbindelse har mediens rett til å motta informasjon et særlig vern, i kraft av rollen som offentlig vaktbikkje, jf. Treholtsaken Rt 2013 s. 375.

Med så klare føringer, både rettslig og politisk, mener vi det er naturlig at Norge legger seg nærmest de landene som utviser mest åpenhet om denne type opplysninger – som Sverige med allmenhetens frie tilgang til innsyn i offentlige registre, med blant annet personers navn, fødselsnummer, svensk statsborgerskap, ektefelle og verge. Her er det viktig å merke seg at Sverige, ifølge Grunndatarapporten som også departementet viser til i høringsnotatet, ikke har erfaring som tilsier at åpenheten har ført til misbruk og svindel, se rapportens side 91.

Videre bør hensynet til EMK art 10, og mediens rett til å motta informasjon, sammen med personvern, være en del av grunnlaget i arbeidet med å utforme nytt regelverk.

Når man snakker om aktuelle brukergrupper, som på s. 17, bør man også nevne mediene som en relevant gruppe, idet opplysninger fra folkeregisteret et er viktig verktøy for undersøkende journalistikk. Vi mener dette bør inn som et tillegg i formålsparagrafen i forslaget til ny § 1-1 (vårt forslag i kursiv): "Loven skal bidra til at opplysninger

Folkeregisteret skal kunne brukes til administrative myndighetsoppgaver, forskning, *journalistikk*, statistikk og til å ivareta grunnleggende samfunnsbehov.”

Vi støtter forøvrig behovet for sikker og effektiv registrering, og tildeling av et unikt id-nr. Et korrekt og oppdatert register er også vesentlig for mediene bruk. Mediene opplever i dag at registeret inneholder flere feil, både ved at man ikke er bevisst på hva som er for- og etternavn, og at navn feilskrives. Det er også vanskelig å finne rett person når det er flere som heter det samme. Derfor vil vi oppfordre på det sterkeste til at man prioriterer å ha et skikkelig system for registrering og oppdatering.

Vi registrerer at man omtaler endringen som «en teknisk revisjon av gjeldende regelverk, med mindre endringer i en allerede eksisterende behandling av personopplysninger». Selv om vi støtter flere av de endringene som foreslås, er det vår oppfatning at det foreslås materielle endringer som vil gjøre det vanskeligere å drive undersøkende journalistikk, og som går på tvers av de verdier som EMK art. 10 skal verne om.

Dette vil vi begrunne under.

§ 10-1 (1): Registrering av hvem som søker offentlig informasjon

Vi støtter ikke forslaget om at “den enkelte registrerte person skal ha tilgang til opplysninger om søk foretatt på egen person.” Prinsipalt mener vi hele forslaget bør strykes. Hvis det blir stående, må det gjøres unntak for mediene slik det gjøres for skattelister.

Begrunnelse:

Dette er spesielt uheldig for undersøkende journalister. Personer som er under mediene og politiets søkelys er fort de samme som vil sjekke hvem som har gjort undersøkelser på dem. Dermed får vi regler som varslere personer som er involvert på et tidlig tidspunkt i en researchfase, ofte personer og miljøer som unndrar seg offentlighetens søkelys. Dette kan både ødelegge for den journalistiske undersøkelsen, men også for politiets etterforskning hvis mediene er i forkant eller gjør undersøkelser samtidig, som politiet. I tillegg vil en slik ordning sette redaksjoner og enkeltmedarbeidere i fare i tilfeller der vi undersøker voldelige, kriminelle og ekstremistiske miljøer.

Dette kan også føre til at journalister og redaksjoner ikke tør å slå opp personer man vet kan ty til vold eller trusler. Vi ser for oss situasjoner der journalister og redaksjoner kan bli utsatt for ulike former for represalier og/eller trusler om represalier, vold, overvåking eller annet av miljøer som ønsker å forhindre at de eksponeres av pressen. Dermed svekkes muligheten og viljen til å drive journalistikk rundt bedrageri, mc-bander, mafialignende samfunnsstrukturer, skatteunndragelser, korrupsjon mm. Dette er farlige miljøer, og redaksjonene bruker mye energi på å vurdere risiko i forbindelse med undersøkende

prosjekter. Med dette forslaget risikerer vi mindre omtale og mindre søkelys rundt miljøer som er av stor allmenn interesse.

Generelt mener vi også det er både uforståelig og høyst problematisk å se lovligheten av at borgernes lovfestede rett til oppslag og søk i offentlige registre og offentlig informasjon ikke bare skal overvåkes og loggføres av myndighetene, men også offentliggjøres for utenforstående. Dette bærer preg av en type myndighetsorganisert mistenkeliggjøring, der signalet som gis er at man bedriver en type uønsket 'snoking' som kan brukes mot deg ved at man 'henges ut'.

Videre har man allerede i dag klare indikasjoner av at en slik loggføring og utlevering begrenser borgernes evne og vilje til lovfestet og legitimt ettersyn av offentlig informasjon – selve grunnprinsippene ved offentligheten i vårt demokrati. Å videreføre denne praksisen også til nye registre og offentlige tjenester bidrar derfor i praksis til å begrense offentlighet og åpenhet i samfunnet.

Videre vil en slik praksis utsette kilder og potensielle varslere – så vel som helt tilfeldige mennesker – for lignende risiko og trusler. Enhver som har utført søk – bevisst eller ubevisst – personer eller miljøer som eksponeres av pressen, kan på grunn av et slikt system beskyldes for å være tipsere eller varslere. Det tilrettelegger også for kildejakt ved at man kan søke informasjon i folkeregisteret for å finne ut hvem som har foretatt undersøkelser. Undersøkelser som vel og merke er helt legitime ihht. norsk lov. Dermed kan endringen - i sin ytterste konsekvens - true kildevernet og svekke informasjons- og ytringsfriheten.

Samtidig vil personer som på grunn av navnelikhet, adresselikhet, eller andre helt tilfeldige årsaker utsettes for unødig undring og muligens uro og frykt ved at det loggføres om redaksjonelle søk på deres person som ikke har noen relevans.

Faren for misbruk, ved at folk ikke har et "legitimt formål" med opplysningene, må motarbeides på annen måte, for eksempel ved å sikre at ikke disse offentlig tilgjengelige opplysningene alene er tilstrekkelig for å utføre transaksjoner på andres vegne. Foreligger det mistanke om kriminell bruk, har vi egne regler og lover som regulerer etterforskning av denne.

§ 10-1 (2) Krav om at den som ber om opplysninger må kunne navngi og identifisere personer det skal utleveres informasjon om.

For oss er dette igjen en uakseptabel begrensning i muligheten til å bruke opplysninger fra folkeregisteret til undersøkende journalistikk. En av hovedhensiktene ved et folkeregister er nettopp å kunne avklare identiteten og bostedsinformasjon på personer. Hvis en forutsetning for søk i folkeregisteret skal være at man allerede har en sikker id på personen

man søker på, er det jo ingen hensikt. Slik loven her er formulert, kan vi nektes innsyn nærmest uansett hvem man ønsker informasjon om, hvis personen har skiftet navn, har likelydende navn som andre, har skiftet adresse eller på annen måte kan forveksles slik at man ikke 'kan identifisere personer det skal utleveres opplysninger om'. Videre blir det umulig å gjøre større uttrekk fra folkeregisteret, uttrekk som brukes til å analysere befolkningsmønstre i krets, kommuner og fylker, lage egen statistikk, eller for eksempel få oversikt over befolkningen i et område osv.

I stedet bør man kunne søke på adresser, eller navn (fornavn eller etternavn) som kan kombineres med andre opplysninger slik at man får et utvalg. Søker man på en persons tidligere adresser, bør man derfor kunne få opp alle som bodde på den adressen i den tidsperioden, og søker man på et navn og spesifiserer sted, bør man kunne få ut et utvalg. Dette er mer i tråd med kravet i offentleglova om at offentlig informasjon skal kunne gjenbrukes. Videre vil det at man kan få treff på andre kriterier enn fullt navn, være en måte å korrigere evt. feilinnføringer.

§ 9-1 Taushetsplikt:

Vi støtter forslaget om å harmonisere reglene om taushetsplikt i forvaltningsloven, vergemålsloven og folkeregisterloven, og er enig med departementet i de betraktninger som gjøres i punkt 6.4.2 om behovet for enkle og klare taushetspliktregler. Det har dessuten formodningen mot seg at det er nødvendig med taushetsplikt for samme type opplysning i ett regelsett, når det ikke gjelder i et annet. Vi vil for øvrig vise til offentleglova og prinsippet om at alt er offentlig, og at det er taushetsplikten som må begrunnes og forankres.

Når det gjelder hva som omfattes av taushetsplikten, har vi følgende innvendinger:

Siviltilstand:

Vi er uenig i den begrensningen som gjøres mot kategorier som faller inn under begrepet "siviltilstand". Vi kan ikke se at kategorier som «uoppgift, ugift, gift, enke/enkemann, skilt, separert, registret partner, separert partner, skilt partner og gjenlevende parter» (s. 26), skal være underlagt taushetsplikt, og mener disse må omfattes av unntaket fra taushetsplikten. «Sivilstand» er uttrykkelig nevnt i fvl. § 13 annet ledd som ikke anses som personlige forhold, sml. Lovavdelingens uttalelse 2070/84E.

Historiske opplysninger:

Vi mener tilgangen til historiske opplysninger må følge av hva som er definert som taushetsbelagt informasjon. Når navn og adresser ikke er taushetsbelagt, bør heller ikke historiske opplysninger om dette være det. Adresse- og navnehistorikk er helt vesentlig i arbeid med undersøkende journalistikk, og avgjørende betydning for muligheten til å kartlegge miljøer, personer og forbindelser. Dette er særlig viktig i kriminelle miljøer, der navne- og adresseskifte er utbredt og en metode for å unndra seg kritisk søkelys. Det samme må gjelde kjønn, sivil tilstand, vergemål ol. Vi viser for øvrig til vårt brev til Skattedirektoratet

(vedlagt) der vi argumenterer for hvorfor historiske navn og adresser ikke kan være omfattet av taushetsplikt.

Avslutningsvis vil vi nevne noen eksempler på viktige saker der tilgang til opplysninger fra folkeregisteret har vært avgjørende. Dette er bare et utvalg av en rekke eksempler.

* Janne-saken, publisert i Bergens Tidende, som handlet om en alvorlig skadd kvinne som følge av langvarig seksuelt misbruk og omsorgssvikt gjennom hele oppveksten:

<http://multimedia.bt.no/janne/>

* Dagbladets avsløring av legen som var domfelt for overgrep mot pasienter i Norge, og som fortsatt praktiserte som lege i Tyskland. <http://2014.metoderapporter.skup.no/61%20-%20Overgripere%20tilbake%20i%20hvitt.pdf> (s. 20: Et oppslag i det norsk folkeregisteret viste at han hadde meldt flytting til Tyskland».

* SOS Rasisme-sake, der Dagbladet avslørte massivt medlemsjuks:

http://www.dagbladet.no/2014/06/13/nyheter/sos_rasisme/innenriks/tjen_folket/politikk/33828866/. Søk etter historiske data på oppførte medlemmer i SOS Rasisme, blant annet på «Flyttet fra kommune» var en viktig metode som gjorde det mulig å avsløre hundrevis av falske medlemmer.

* TV 2s artikkel om at syv personer som hadde reist til Syria for å kjempe med terrororganisasjonen Islamsk Stat (IS) hadde bodd i den samme gate(Lislebyveien) i Fredrikstad.

Saken: <http://www.tv2.no/a/6197482> Generelt er alt journalistisk arbeide med å kartlegge mulige terrornettverk og andre kriminelle miljøer avhengig av tilgang til navne- og adressehistorikk.

* Overgrepssaken fra Tromsø. I saken der en tidligere barnehageansatt er tiltalt for overgrep mot 17 barn var det ikke mulig å sjekke opp om vedkommende var rett person fordi Infotorg ikke lenger kunne oppgi historisk navne- og adresseinformasjon på en navngitt person. I stedet ble journalisten som søkte henvist til Skatteetaten som brukte 8 dager fra de fikk spørsmålet, til svaret ble sendt per brev. Videre tok det ytterligere to dager før brevet kom fram til vedkommende redaksjon (Adresseavisen). Det sier seg selv at det er uholdbart at det skal ta 10 dager å få verifisert personen i en så viktig sak.

* Adresseavisens kartlegging av drapssdomte:

<http://www.adressa.no/nyheter/sortrondelag/article9335477.ece#> Ved å oppsøke personer som hadde sonet en drapssdom gjorde Adresseavisen en unik kartlegging av personer vi ikke har mye forskning på. Avisen fant blant annet at 17 av de 62 kartlagte ikke lenger var i live, og en høy andel av disse hadde tatt sitt eget liv. Ettersom svært mange personer som har

sonet en draptsdom endrer navn i ettertid, hadde disse vært umulig å nå uten tilgang til historiske opplysninger fra folkeregisteret.

*Aftenpostens sak om en mann fra Eritrea som ble halshugget av IS i Libya etter å ha kommet dit fra Israel, som hadde en bror i Norge. Da de fant broren ønsket Aftenposten å verifisere at han var fra Eritrea, men denne opplysningen finnes ikke lenger i Infotorg. Saken: <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/Yuhans-flyktet-fra-Eritrea-til-Jolster-Storebroren-ble-halshugget-av-IS-da-han-provde-a-na-Middelhavet-8006301.html>

Vi bistår gjerne med utfyllende opplysninger hvis det er nødvendig.

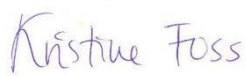
Med vennlig hilsen

For Norsk Redaktørforening



Arne Jensen
generalsekretær

For Norsk Presseforbund



Kristine Foss
juridisk rådgiver

For Mediebedriftenes Landsforening



Pernille Børset
fagsjef

For Norsk Journalistlag



Ina Lindahl Nyrud
advokat

Vedlegg